

VÁLASZ BURÁNY BÉLA BÍRÁLATÁRA

Burány Béla lendületes, indulatos bírálatából már-már az derül ki, hogy valamilyen konok megátalkodottságból fordítunk hátat a népdalok dallamainak, s e megbocsáthatatlan mulasztásunk ósdi és egyedül áll. A népdalok kettős egységét valló jelesebb dallamkutatók sem voltak soha pápábbak a pápánál, és önálló szövegközlések (Banó István, Bori Imre, Dávid András, Kósa László és mások) is mindig folyamatosan jelennek meg, többségük még a dallamok meg- és hollétét sem tünteti fel. A szöveg és a dallam együttese egyébként nem állandó, szövegtípus és -változat is több van, mint dallam, szétválasztásuk tehát indokolt. Mi is *olvasó*-, nem pedig dalos- vagy játékönyvet adtunk kézbe (7. l.), szakmai-nevelési célzattal.

Ami a dallam és a szöveg egybetartozását illeti, úgy tűnik, Burány ismét „felfedezi Amerikát”: egyetemista „népdalgyűjtő” korában (!) egy csókai kisutca sötétjében döbben rá, hogy a balladát éneklük. Bizony, s ezt már az általános iskolában is tanítják.

A 600 egynéhány szöveg majdnem kétharmada (383) dallam *nélkül* került lejegyzésre, jó egyharmada (224) melódiájával együtt, s ezt minden egyes esetben jelezzük. Eredeti tervünk az volt, hogy balladakötetünkhöz hasonlóan a dallamokat is közöljük. Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy terjedelmi és egyéb okokból erről szó sem lehet, „alább adtuk”: a legszebb és legjellemzőbb dallamokra akartunk szorítkozni. Ez a tervünk is meghiúsult. Sőt ki kellett hagynunk egy összegező tanulmányt, a történeti énekeket és a katonadalokat, néhány mutatót, mindezzel nem kis zavar keletkezett az átszámolásban. Tehetnénk ugyan egymásnak szemrehányást, de időközben elkészült Bodor Anikó *Drávaszögi népzeneje*, mely a Jugoszláviai Magyar Népzene Tára ismert sorozatban remélhető gyorsasággal jelenik meg, és pótolja a *kényszerű* hiányt. E kötettel a drávaszögi kiadványok sorozatának *kilencedik* darabja jelenne meg. Távlati tervünk a tág értelemben vett helyi folklór teljes egészének feltárása és közzététele. Jó lenne, ha minden népcsoportról „csak” ennyit tudnánk! Az el nem végzett munkákat azonban csak általánosságban és sommásan lehet elmarasztalni. Mindig az jár rosszabbul, aki dolgozik, pedig neki van igaza.

Burány Béla kifogásai mind mennyiségi, mind tematikai szempontból az anyagközlés kisebb és kevésbé jelentős hányadára-oldalára vonatkoznak, ám a hangvétel ennek épp ellenkezőjét sejteti: mozsárgyúval lő verebekre! Ha csak egyetlen jó szava is lenne, sokkal meggyőzőbb lenne bírálata is, melyre azonban komoly felkészültsége és éles szeme miatt is érdemes válaszolnunk.

Burány Béla szerint a dallam és a szöveg erőszakos és indokolatlan szétválasztása eredményezte a sor-, az ütem- és a szótagolás hibáinak nagyobb hányadát. Jelentős részben igaza van ugyan, csak azt nem írja, hogy e téren, mindmáig általános a bizonytalankodás, és hogy a szerkesztők „felelőssége” megoszlik a gyűjtőkével (harminc gyűjtő kb. száz év alatt hozzávetőleg ezer szöveget rögzített, ahány, annyiféle módszerrel, nem mindig sikerült közös

nevezőre jutni). Nem gondoljuk ugyan, hogy épp ezek a formai kérdések lennének a legfontosabbak, de lássuk a kifogások némelyikét!

E/IV./2. 150. l. Amíg Garay fonográfhengereinek és kéziratok gyűjtésének „szembesítése” meg nem történik, fennáll a tévedés lehetősége, ebbe a hibába mások után mi is beleestünk.

E/IX./11. 177 l. Követtük az eredeti közlés szövegét.

E/II./6. 136. l. Az énekes tagolta így.

E/III./8. 144. l. A két eltérő szótagszámú dalt Garay „párosította”, mivel az egyik csakugyan társul más szakaszokhoz is, bennünket is megévesztett. E tévedést elkerülhettük volna.

A/X./1./b. 44. l. A kiegészítést köszönjük. A játék(szöveg) nyilvánvalóan régebb a századfordulónál, de a maga idejében Ferenc József ellenségként említése — gondoljunk pl. a korabeli iskolai oktatásra — figyelmet érdemel. Ha ma is így mondják, az viszont sokkal kevésbé meglepő.

N/II./17. 325. l. A közlő tagolta így, mi csak átvettük.

L/I./3. 287. l. és L/II./4. 287. l. jegyzetei jelzik az ismétlődést. Köszönet a járványügyi kiegészítésért.

Burány Béla vitába száll a szöveg szerinti műfaji besorolás néhány esetével, mintha e valóban kétes határesetek a szerkesztők önkényére vallanának, holott előfordul olyan eset, hogy dallamcsere révén pl. a Lesütött a nap a síkra, Járnak énutánam *sírva*... katonadalra éppen gyors karikázót járnak a *lányok*. Miért lenne főbenjáró bűn a Falu végén a vasvella... (287. l.) kezdetű bordalnak a panaszosok közé való besorolása, amikor ilyen és hasonló esetekre *előre* (a 285. lapon) felhívtuk a figyelmet? Kissé hasonló, de valamivel bonyolultabb a helyzet a Dunáról fúj a szél... kezdetű dalsalóddal (286. l.).

Burány Béla felveti a népies műdal kérdését, e műfaj közlése máig vitatott. Biztatjuk ugyan egymást, mégis elhagyjuk ezeket, sem hely nincs elegendő, sem pedig fontosságuk nem elsőrendű. Mi is csak mutatványt közöltünk, mert ha felnyitjuk a zsilipet, a népdalok szorultak volna ki. Mindnjájan várjuk a legelfogadhatóbb megoldást.

Az 1950-es években még keményen megrótták a gyűjtőket, mert az egyik Mátyás királyról szóló tréfás mesében a szokimondó juhászegény elszerette a leányt, és az apa ilyen kitételrel nyugodott bele: Hát legyen meg az esküvő, ugyanis *megőstoltatók* már egymást! Most pedig Burány Béla az ellenkezőjét kéri tőlünk számon: miért nem hagyjuk meg drasztikusnak és erotikusnak (esetleg obszcénnek) a szöveget? Ez inkább a korszellem változására jellemző, mintsem külön-külön valamennyiünkére. Nincs azonban e kérdés sem megoldva. Minden sora igaz Burálynak, amikor a nép keresetlen vagy nagyon is keresett szokimondásáról, szabadszájúságáról ír, de akárhogyan is van, a sikamlós-malackodó műfajok *alkalmiak*, még akkor is azok, ha korra és nemre való tekintet nélkül mindenki hallhatja (ez nem azonos a *mondhatjával*). De iskolában, temetesen és még felsorolhatatlan sok helyen és módon, bizony, tartózkodnak tőle, holott csakugyan mindenki kiskorától ismeri ezeket. Az iskolaorvosok felvilágosító órákon még akkor is bélsarat mondanak, ha ezt a gyerekeknek külön meg kell magyarázniuk. Csak a szótár bír el naturáliákat vagy más, szűkebb körű szakkiadvány, mi pedig kötetünket valahogy mégis többeknek szántuk.

Ennek értelmében „meggyónjuk” Neki, hogy az A/VI./3.b. 250. l. és az A/VI./7. 27. l. szövegeit mi „szelfidítettük”, de már a tánckurjantásokat (G/III.) nem, alig volt több, érdemi gyűjtésük kéziratunk lezárása után kezdődött. A tréfás névnapki köszöntők (C/II.) kérdése is nyitott, Burány Béla képviseli a „modernebb” álláspontot. Kéziratunk majd fél évtizedig hevert kiadatlanul, ma kissé „szabadosabbak” lehetnének és lennének is.

Sokban hasonló az ún. „szex” kérdése. A korábbi kutatás csakugyan vakon ment el a szerelmi népdalok kendőzetlen és rejtett jelképrendszere mellett; ebbe a hibába szinte mindnyájan beleestünk, de ez még nem Gyulai Pál-os, nem is osztrákos vagy éppen bécsies vonás! Most legutóbb vált csak némileg elfogadottá e (burkolt) képrendszer kifejtése, könyvünk még korábbi álláspontot tükröz. Azóta viszont valóságos gátszakadás történt: a szakmát és a piacot is elárasztották a sikamlós olvasmányok, egyes szerzők pánszexuális, neofreudista túlzásokba estek. Biztosan helyére kerül mindez, de mi nem vállalhattuk e munkát, könyvünknek más jellege van.

A *közönséges* hibák ennyi adat és összehasonlító jegyzet esetében aligha kerülhetők el. Burány Béla néhány ilyent is talált. Pl. N/II./18. 325. l. Csakugyan nem az Alkuról van szó, de balladakönyvünkben a Fördik a holdvilág van feldolgozva, mégpedig majdnem úgy, ahogy bírálatában Burány Béla kéri.

A különféle forrásokból összeszedett 600 szövegünk feldolgozása és az említett kényszerű megoldások felmentést adhatnak a felszínesség látszata alól. Még csak azt sem mernénk mondani, hogy *nagyobb* igyekezetünk mellett is máskor tökéletes munkát fogunk végezni.

KATONA Imre és LÁBADI Károly